

До разової спеціалізованої вченої ради
у Класичному приватному університеті
вул. Жуковського 70-б,
м. Запоріжжя, Україна, 69002

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора юридичних наук,
доцента Палюх Лідії Михайлівни на дисертацію**

**Коротюка Михайла Геннадійовича на тему: «Кримінально-правова
охорона адвокатської діяльності в Україні», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Оцінка актуальності теми дослідження. Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю забезпечення належної кримінально-правової охорони здійснення професійної адвокатської діяльності. Статистичні дані засвідчують, що адвокати у своїй діяльності нерідко зазнають протиправного впливу, який перешкоджає належному виконанню ними своїх професійних обов'язків. Серед проблемних питань кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, які потребують вирішення, є передусім забезпечення в Кримінальному кодексі України передумов для найбільш повної правової охорони професійної адвокатської діяльності, оскільки норми, передбачені статтями 397 – 400 КК України, передбачають кримінальну відповідальність за різні форми протиправного впливу на адвоката лише за умови перебування його у статусі захисника чи представника особи, - якщо у зв'язку із виконанням ним повноважень, пов'язаних із перебуванням у цьому статусі, вчиняється відповідне посягання. Однак у разі виконання адвокатом інших видів адвокатської діяльності (тобто правничої допомоги, не пов'язаної із перебуванням ним у статусі захисника чи представника особи), - зазначеними вище кримінально-правовими нормами зазначена діяльність не охороняється. Водночас статистичні дані засвідчують, що адвокати нерідко зазнають протиправного впливу і при наданні правничої допомоги у останніх випадках. Питання щодо повноти кримінально-правової охорони адвокатської діяльності неодноразово піднімалося науковцями в галузі кримінального права, і на сьогодні потребує наступних досліджень. Зазначене вище свідчить про безумовну актуальність теми дисертаційного дослідження М.Г. Коротюка.

Слід також звернути увагу на те, що дисертаційне дослідження М.Г. Коротюка є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням кримінально-правової охорони адвокатської діяльності.

Актуальність заявленої тематики підкреслюється тим, що дисертаційне дослідження ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини (затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021), Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021– 2023 рр. (затвердженої Указом Президента України від 11

червня 2021 р. № 231/2021) та тим, що зазначене дослідження виконане в межах науково-дослідної тематики Класичного приватного університету «Розвиток системи кримінальної юстиції, правоохоронної та правозахисної діяльності в Україні у воєнний та повоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0123U102119).

Теоретико-методологічна основа дослідження є достатньою. Автор не лише навів, але й критично переосмислив наявний у вітчизняній доктрині кримінального права доробок з проблем кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, а також пов'язаних із цим інших проблем кримінальної відповідальності, на основі цього сформулював пропозиції щодо вирішення проблемних питань.

Правильне визначення об'єкта дослідження (зокрема, як кримінально-правових відносин у сфері охорони адвокатської діяльності як соціальної цінності, яка є невід'ємним елементом належного функціонування системи правосуддя в державі), а також предмета дослідження (як кримінально-правової охорони адвокатської діяльності в Україні) дало змогу автору сформулювати взаємопов'язані та взаємообумовлені завдання, спрямовані на досягнення мети дослідження, а також загалом дало змогу дисертанту розкрити заявлену проблематику.

Ознайомлення з дисертацією засвідчує, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, які повністю відповідають темі дисертації, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, які встановлені в п.п. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, що містяться у дисертації, та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Отримання обґрунтованих та аргументованих висновків у дисертаційному дослідженні досягнуто шляхом вдалої постановки проблем, використання відповідних до досліджуваної проблематики загальнонаукових і спеціально наукових методів.

Зокрема, під час дослідження було використано у взаємозв'язку такі методи наукового пізнання: системного аналізу – для встановлення особливостей правового статусу адвоката, ознак адвокатської діяльності, а також криміноутворювальних ознак посягань на адвокатську діяльність і компонентів адвокатської діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони (у розділах 1, 2, 3); формально-логічний – для аналізу й тлумачення кримінально-правових норм та інших норм законодавства, а також змісту основних понять (у розділі 2); аналогії – для розроблення пропозицій щодо кваліфікації окремих кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність (у розділі 3); системно-структурний – для розгляду

адвоката як спеціального суб'єкта кримінальних правопорушень, ознак складів кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність, що можуть бути визначені не лише за кримінально-правовими нормами, а й за положеннями спеціального регулятивного законодавства (у розділі 2); моделювання та соціологічні (анкетування, вивчення матеріалів судової практики тощо) – для надання правової оцінки ефективності чинних кримінально-правових положень та формулювання пропозицій щодо їх удосконалення (у розділі 2 роботи).

Дисертантом коректно сформульовано мету дослідження. Зокрема, метою дисертаційної роботи визначено з'ясування та аналіз теоретичних і практичних проблем, що виникають у процесі реалізації кримінально-правової охорони адвокатської діяльності в Україні, та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства, спрямованих на підвищення її ефективності.

Відповідно до поставленої мети дисертантом сформульовано такі завдання дослідження: – здійснити комплексну характеристику адвокатської діяльності та її складових як об'єкта кримінально-правової охорони; – з'ясувати підстави криміналізації посягань на адвокатську діяльність та їх соціальну зумовленість; – розкрити механізм заподіяння шкоди в діяннях, що посягають на адвокатську діяльність; – визначити сукупність кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за посягання на адвокатську діяльність; – проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність; – дослідити кваліфікуючі ознаки кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність; – розглянути законопроектні пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства, що забезпечує охорону адвокатської діяльності; – на підставі проведеного дослідження обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення як теоретичних кримінально-правових положень, так і законодавства та практики його застосування; – обґрунтувати доцільність криміналізації відповідальності за порушення адвокатської таємниці. Водночас щодо формулювання останнього із наведених завдань є деякі застереження, про що зазначу далі.

Аналіз виконаної дослідницької праці дає підстави стверджувати що поставлені завдання успішно виконані, а мета дисертації досягнута.

Достатніми і належними є законодавча та доктринальна база дослідження кримінально-правової охорони адвокатської діяльності в Україні. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджена якісним аналізом наявних з цієї проблематики у доктрині кримінального права літературних джерел.

Про обґрунтованість наукових висновків свідчить і належна емпірична база дослідження, яку становлять результати узагальнення вироків, постановлених у період 2018–2022 рр. у кримінальних провадженнях за ст.ст. 374, 397, 398, 399 КК України, а також результати анкетування (відповідні анкети долучені як додатки до дисертації), зокрема, суддів місцевих та апеляційних судів різних областей України (м. Київ, Волинська, Івано-

Франківська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька області), прокурорів, які здійснюють процесуальне керівництво або підтримують публічне обвинувачення в суді у різних областях України (м. Києві, Запорізькій, Сумській, Хмельницькій, Волинській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Тернопільській, Донецькій, Житомирській, Миколаївській та Львівській областях), співробітників Національного антикорупційного бюро України, співробітників Державного бюро розслідувань, які розслідують злочини у сфері правоохоронної діяльності та проти правосуддя, адвокатів-практиків (у м. Києві, Кіровоградській, Тернопільській, Полтавській областях); результати аналізу статистики Національної поліції України щодо зареєстрованої кількості злочинів, передбачених статтями 374, 397, 398, 399, 400 КК України за період 2001–2012 років; результати аналізу звітів Національної асоціації адвокатів України про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності за період 2013–2023 років.

Оцінка новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень та рівня виконання поставленого наукового завдання. Дисертаційне дослідження є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, у якому розглянуто комплекс теоретичних і практичних проблем кримінальної відповідальності за посягання на здійснення професійної адвокатської діяльності, на основі цього сформульовано та обґрунтовано низку положень, які мають істотне значення для поліпшення стану кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, зокрема, для вдосконалення законодавства і практики його застосування.

Результати дисертаційного дослідження мають важливе теоретичне та практичне значення, містять наукову новизну та пропозиції щодо удосконалення законодавства. Хоча слід зазначити, що не всі із зазначених положень наукової новизни, до яких дійшов автор, викладені у вступі роботи. Окремі положення наукової новизни сформульовані у формі анотації. Водночас самі ці положення наведені надалі у самій роботі.

Серед результатів дисертаційного дослідження, які визначають його новизну, особливо слід виокремити такі:

- вперше визначено межі та компоненти кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, а саме: 1) межі кримінально-правової охорони адвокатської діяльності визначені лише тими конкретними різновидами суспільно небезпечної поведінки людини, передбаченої кримінальним законом, що спричиняє виникнення негативних змін у компонентах об'єкта кримінально-правової охорони (потерпілих, правах, свободах та інтересах суб'єктів адвокатської діяльності, держави та ін., соціальних зв'язках, нематеріалізованих і матеріалізованих благах); 2) до компонентів кримінально-правової охорони адвокатської діяльності належать: а) потерпілі (адвокат; клієнт адвоката; інші фізичні або юридичні особи, які звернулися до адвоката; помічник адвоката; стажист адвоката; інша особа, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом; адвокатське бюро; адвокатське об'єднання; особа,

стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; держава; а також інші особи, прав та інтересів яких може стосуватися здійснення адвокатської діяльності); б) права, свободи та інтереси адвоката; інших фізичних або юридичних осіб; працівників адвоката; адвокатського бюро; адвокатського об'єднання; особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; держави; а також інших осіб, прав та інтересів яких може стосуватися здійснення адвокатської діяльності; в) соціальні зв'язки, що виникають між адвокатом та фізичними і юридичними особами, та/або державою, у межах яких задовольняються майнові та немайнові інтереси учасників правовідносин адвокатської діяльності, суспільні та державні інтереси; г) нематеріалізовані і матеріалізовані блага, до яких належать якісна професійна правнича допомога; майнові і немайнові інтереси адвоката й клієнта тощо; на основі цього з'ясовано особливості механізму заподіяння шкоди кожному з компонентів адвокатської діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони в разі вчинення суспільно небезпечних посягань на адвокатську діяльність, а саме шляхом впливу на адвоката, суб'єктів адвокатської діяльності та учасників відповідних груп правовідносин, що виникають у зв'язку зі здійсненням адвокатської діяльності чи зверненням до адвоката, а також інших осіб, на права, свободи та інтереси згаданих осіб; впливу на соціальні зв'язки; впливу на матеріалізовані і нематеріалізовані блага;

– вперше доведено доцільність виокремлення в межах окремої статті Кримінального кодексу України кримінальної відповідальності за суспільно небезпечну поведінку щодо порушення адвокатської таємниці, розроблено її законодавчу модель;

- удосконалено тлумачення понять «право на захист», «адвокат», «адвокатська діяльність», «правнича допомога» під час їх використання в процесі кваліфікації суспільно небезпечних посягань на адвокатську діяльність;

- удосконалено зміст поняття адвокатської таємниці як професійної таємниці адвоката, що заснована на загальному понятті таємниці й охоплює таке: 1) змістовий компонент: а) адвокатська таємниця включає інформацію, яка є цінною тому, що використовується для здійснення адвокатської діяльності на користь особи; б) відомості надаються особою адвокату чи стають відомими іншому правомочному суб'єкту тому, що особа, яка надає ці відомості, бажає й потребує отримати правничу допомогу, а саме допомогу адвоката; в) до предмета адвокатської таємниці входять відомості, які надаються як клієнтом (чи особою, яка звернулася по допомогу) адвокату, так і адвокатом клієнту чи особі, яка звернулася по допомогу; точний (вичерпний) перелік цих відомостей не визначено; г) ознаку адвокатської таємниці визначає правовий статус адвоката (лише звернення до особи, яка має статус адвоката, або до адвокатського бюро, об'єднання (що створено адвокатом) зумовлює виникнення ознак адвокатської таємниці); 2) режимний компонент: а) особливий правовий статус відомостей, які входять до предмета адвокатської таємниці; б) визначене коло правомочних суб'єктів, тобто осіб, які мають право

доступу до таємниці й мають право використовувати відомості, які є предметом адвокатської таємниці; в) особливий порядок зберігання та використання інформації, яка становить предмет адвокатської таємниці. Особливістю цього різновиду таємниці є те, що адвокат має право використовувати надані йому відомості для забезпечення (захисту, представництва, надання іншої правничої допомоги) інтересів особи, яка до нього звернулася, але не може поширювати їх і надавати доступ до відомостей будь-яким третім особам (без згоди клієнта);

Дисертація містить низку інших важливих і цікавих з наукового погляду пропозицій і положень. У тому числі як науково обґрунтовані слід відзначити пропозиції, які безпосередньо не наведені у вступі, у положеннях наукової новизни, які базуються на дослідженому автором розумінні об'єкта кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, а також механізми заподіяння йому шкоди, - про те, щоб передбачити у відповідних нормах Кримінального кодексу України відповідальність за погрозу знищення чи пошкодження майна, яке належить також адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, перебуває в їх користуванні.

Загалом основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані М.Г. Коротюком у дисертації, мають достатній рівень обґрунтованості.

Теоретична та практична значущість результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що ці результати можуть бути використані у:

- правотворчості – під час розроблення (опрацювання) законопроектів про внесення змін до Кримінального кодексу України у частині кримінальної відповідальності за посягання на адвокатську діяльність (у зв'язку з цим як позитивний момент слід відзначити те, що автором у додатку до дисертації сформульовано пропозиції до Кримінального кодексу України);

- правозастосуванні – для правильного застосування кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за посягання на адвокатську діяльність, зокрема, під час кримінально-правової кваліфікації посягань на адвокатську діяльність;

- навчальному процесі - під час викладання кримінально-правових навчальних дисциплін у закладах вищої освіти, для підготовки та розроблення підручників, навчальних посібників, методичних вказівок;

- науково-дослідній діяльності – положення роботи можуть бути підґрунтям для наступних наукових досліджень проблем кримінальної відповідальності за правопорушення проти правосуддя.

Отже, результати зазначеного наукового дослідження можуть бути використані при вирішенні широкого кола проблем наукового, правозастосовного та навчально-виховного характеру, що засвідчує їх теоретичну та практичну значущість.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Положення дисертаційного дослідження викладені логічно, послідовно, відповідно до плану, структура якого дає змогу повно, комплексно дослідити проблематику кримінально-правової охорони адвокатської діяльності.

Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, до яких входять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та дев'яти додатків.

Розділ 1 «Кримінально-правова охорона адвокатської діяльності: правові та теоретико-методологічні засади дослідження» охоплює три підрозділи. У підрозділі 1.1. «Адвокатська діяльність як об'єкт кримінально-правової охорони» автор розглядає зміст поняття «адвокатська діяльність», при цьому виокремлює ті специфічні риси цього поняття, які вирізняють його з-поміж інших видів юридичної діяльності, пропонує визначення поняття адвокатської діяльності, розглядає адвокатську діяльність як об'єкт кримінально-правової охорони. При цьому автор виходить із позиції про те, що об'єктом кримінально-правової охорони є ті соціальні цінності, які законодавцем беруться під охорону шляхом прийняття кримінально-правової норми.

У підрозділі 1.2 дисертаційної роботи розглянуто соціальну зумовленість криміналізації посягань на адвокатську діяльність. При цьому автор розглянув необхідність криміналізації адвокатської діяльності у контексті загальних підстав криміналізації, у тому числі суспільну небезпеку посягань на адвокатську діяльність, відповідність Конституції України, міжнародно-правовим актам.

Також у цьому підрозділі автор розглядає проблему визначення меж кримінально-правової охорони адвокатської діяльності. Дисертант зазначає, що при визначенні таких меж слід враховувати істотні ознаки поняття «адвокатська діяльність», а також ті різновиди суспільно небезпечної поведінки, які безпосередньо впливають на виокремлені ним у роботі компоненти належного порядку здійснення адвокатської діяльності. Зокрема, автор виокремлює такі компоненти об'єкта кримінально-правової охорони адвокатської діяльності: (1) потерпілих; 2) права, свободи та інтереси адвоката; інших фізичних або юридичних осіб; працівників адвоката; адвокатського бюро; адвокатського об'єднання; особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; держави; а також інших осіб, прав та інтересів яких може стосуватися здійснення адвокатської діяльності; 3) соціальні зв'язки, які виникають між адвокатом та фізичними і юридичними особами, та/або державою; 4) нематеріалізовані і матеріалізовані блага, до яких належать якісна професійна правнича допомога; майнові і немайнові інтереси адвоката й клієнта тощо).

У підрозділі 1.3 розглянуто механізм заподіяння шкоди об'єкту кримінально-правової охорони в діяннях, які посягають на адвокатську діяльність. Зокрема, дисертант виокремив ті різновиди посягань, які спричиняють істотну шкоду зазначеним цінностям, а також створюють загрозу її спричинення з урахуванням особливостей виникнення негативних змін у компонентах об'єкта кримінально-правової охорони, які можуть виникати у зв'язку із вчиненням впливу на адвоката, суб'єктів адвокатської діяльності та учасників відповідних груп правовідносин, що складаються у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності чи зверненням до адвоката. До таких

посягань автор відносить такі: вплив на адвоката; вплив на адвокатське бюро або адвокатське об'єднання; вплив на клієнта або особу, яка має право на звернення до адвоката; вплив на працівників адвоката; вплив на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; вплив на інших осіб (близьких родичів адвоката).

У розділі 2 «Кримінально-правова характеристика кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність» розглянуто об'єктивні (у підрозділі 2.1) та суб'єктивні (у підрозділі 2.2) ознаки відповідних складів кримінальних правопорушень.

У підрозділі 2.1 дисертант розглянув об'єкт, ознаки об'єктивної сторони зазначених складів кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність. При цьому до розглядуваної групи кримінальних правопорушень автор відносить ті, які передбачені частиною другою статті 358, статтями 374, 380, 397, 398, 399, 400, 400-1 КК України. Також у цьому підрозділі виокремлено категорії потерпілих від цих посягань, з'ясовано їх ознаки, в тому числі на основі аналізу положень регулюючого законодавства, до яких відсилають відповідні бланкетні кримінально-правові норми.

На основі аналізу положень Кримінального кодексу України дисертант звернув увагу на те, що адвокат позначається у кримінально-правових нормах шляхом використання терміна «захисник» чи «представник особи по наданню правової допомоги» (у статтях 374, 397, 398, 399, 400), шляхом вказівки на участь у судовому процесі певного виду (особа, яка бере участь у кримінальному судочинстві) (у статті 380), шляхом використання терміна «адвокат» (у статтях 358, 400-1). Також дисертант обґрунтовано звернув увагу на те, що стаття 374 КК України не включає усіх можливих потерпілих, право на захист яких може бути порушено. Також у підрозділі 2.1 проаналізовано ознаки об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 374, 380, 397, 398, 399, 400, 400-1 Кримінального кодексу України.

У підрозділі 2.2 розглянуто суб'єктивні ознаки складів кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність. Зокрема, розглянуто суб'єктів зазначених складів кримінальних правопорушень. Автор виокремлює групи складів кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність, де суб'єкт – загальний, спеціальний, а також аналізує ознаки зазначених суб'єктів. При цьому проаналізовано спосіб опису законодавцем спеціальних ознак суб'єкта.

Також у підрозділі 2.2 розглянуто ознаки суб'єктивної сторони кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність. Автор обґрунтовано відзначає про те, що у всіх посяганнях на адвокатську діяльність важливим компонентом інтелектуального елемента вини є також усвідомлення винним змісту бланкетної вказівки кримінально-правової норми, що пов'язана, передусім, із адвокатом і його правовим статусом (криміноутворювальна ознака). Водночас це, як видається, повною мірою стосується тільки норм, в яких законодавець вживає термін «адвокат».

У підрозділі 2.3 проаналізовано кваліфікуючі ознаки складів кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність. Зокрема, дисертант розглядає кваліфікуючі ознаки у статтях 358, 374, 397, 398, 399, 400-1 КК України, проблемні питання, пов'язані із їх регламентацією в Кримінальному кодексі України.

Розділ 3 «Вдосконалення кримінально-правової охорони адвокатської діяльності: теорія, практика, підстави та перспективи» містить два підрозділи. У підрозділі 3.1 розглянуто питання розмежування кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність, та інших кримінальних правопорушень. При цьому позитивним є те, що автор для викладу положень роботи використовує графічний матеріал - таблиці, які дають змогу чітко викласти розмежувальні ознаки складів кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність. Водночас не у повній мірі можна погодитися із положенням про те, що у статтях 397 – 400 КК України з позицій *de lege lata* потерпілими є адвокат, інша особа, яка надає правничу допомогу, їхні близькі родичі.

Також у підрозділі 3.1 дисертант розглянув питання про відмежування кримінальних правопорушень від адміністративних правопорушень, що вчинюються у сфері адвокатської діяльності.

У підрозділі 3.2 розглянуто соціальну зумовленість установа кримінальної відповідальності за порушення адвокатської таємниці. Автор проаналізував зміст поняття «адвокатська таємниця», запропонував розширити зміст цього поняття, сформулював проєкт статті під назвою «Порушення адвокатської таємниці», якою запропонував доповнити Кримінальний кодекс України.

У підрозділі 3.3 дисертант розглянув сучасну законопроектну діяльність щодо вдосконалення кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, зокрема, проаналізував у контексті кримінально-правової охорони адвокатської діяльності Проєкт нового Кримінального кодексу України, який розробила робоча група з розвитку кримінального права, створена відповідно до Указу Президента України № 584/2019 від 07 вересня 2019 року. Автор проаналізував норми, що забезпечують кримінально-правову охорону адвокатської діяльності, які у проєкті Кримінального кодексу України розміщено у підрозділі 8.2 «Кримінальні правопорушення проти сприяння правосуддю».

Дисертант порівняв положення проєкту Кримінального кодексу України, які встановлюють відповідальність за посягання на адвокатську діяльність, із положеннями подібних за змістом статей чинного Кримінального кодексу України. Також автор висловив свої міркування щодо криміналізації у проєкті Кримінального кодексу України окремих посягань на суспільні відносини щодо здійснення судочинства, зокрема, такого як «злісне нез'явлення до суду», дійшов до висновку про те, що наявних процесуальних та дисциплінарних механізмів реагування з боку суду достатньо для того, аби вжити дієвих заходів щодо припинення необґрунтованих неявок присяжного, прокурора або захисника в судові засідання; ступінь суспільної шкідливості цього діяння, як

слухно зазначив автор, не відповідає необхідності його криміналізації. Водночас не цілком аргументованою, як видається, є позиція автора про доцільність доповнити диспозицію ч. 1 ст. 374 КК України вказівкою на ще одного спеціального суб'єкта порушення права на захист – військовослужбовця.

Закінчується робота аргументованими висновками. Позитивним є те, що за результатами проведеного дослідження дисертант сформулював проєкт статей, які встановлюють відповідальність за посягання на адвокатську діяльність.

Відтак, план, структура роботи дають змогу повно, послідовно та логічно викласти положення роботи.

Оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Ознайомлення із представленою дисертацією Коротюка Михайла Геннадійовича «Кримінально-правова охорона адвокатської діяльності в Україні» свідчить про те, що в ній містяться результати проведених автором досліджень та отримані ним нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують наукове завдання дослідження: комплексно досліджено питання кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, на цій основі сформульовано пропозиції до законодавства.

Порушень академічної доброчесності опонентом не виявлено.

Вказані вище позитивні моменти дисертації не виключають наявності у дослідженні **положень і пропозицій, які або викликають зауваження або ж вимагають додаткової аргументації.** Серед таких положень роботи можна виділити ті, які, як видається, повинні стати предметом обговорення на захисті:

1. Потребує уточнення формулювання одного із положень роботи, які виносяться на захист (на с. 21 роботи), про те, що доведено «доцільність криміналізації суспільно небезпечної поведінки щодо порушення адвокатської таємниці в межах окремої статті Кримінального кодексу України». Водночас, як видається, на сьогодні такі діяння вже криміналізовані, - кримінальна відповідальність за них передбачена у ст. 397 Кримінального кодексу України. Зокрема, в ч. 1 ст. 397 КК України однією з форм діяння як ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого в ч. 1 ст. 397 КК України, визначено порушення встановлених законом гарантій їх діяльності *та професійної таємниці*. Видається, що автору слід детальніше пояснити позицію з цього питання, а також додатково аргументувати, чи не буде введення такої статті (397-1) поряд з тією редакцією статті 397 Кримінального кодексу України, яку пропонує автор (на с. 212 роботи), - створювати невиправдану конкуренцію. Зокрема, у ст. 397 КК України автор пропонує передбачити відповідальність за такі діяння поряд із втручанням в адвокатську діяльність чи в діяльність суб'єкта надання правничої допомоги, перешкоджанням зазначеній діяльності, - як і за «інші порушення встановлених законом гарантій адвокатської діяльності» (а серед таких є, зокрема, і порушення адвокатської таємниці).

2. Додаткового обґрунтування, пояснення потребує запропоноване дисертантом положення, яке виноситься на захист (на с. 21 роботи), про те, що до адвокатської таємниці слід віднести відомості (інформацію), що містяться в проектах документів адвоката, копії документів, особисте листування адвоката, що зберігається в паперовому та/або електронному вигляді, у тому числі в його комп'ютері, телефоні чи на будь-яких інших електронних носіях інформації. Адже, виходячи зі змісту ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності. Отже, на сьогодні у значній мірі відомості, які автор пропонує віднести до адвокатської таємниці, відповідно до чинного законодавства вже охоплюються цим поняттям (у тому числі серед іншого - будь-яка інформація про клієнта, складені адвокатом документи, інформація, що зберігається на електронних носіях).

3. У підрозділі 1.2 роботи «Соціальна зумовленість криміналізації посягань на адвокатську діяльність» видається, що було б доцільно спочатку чітко виокремити ті критерії соціальної зумовленості кримінально-правових норм чи критерії криміналізації, на предмет відповідності яким слід оцінювати обґрунтованість установлення кримінальної відповідальності за посягання на адвокатську діяльність. З цього приводу в українській науці кримінального права є низка праць, де вчені досліджують критерії криміналізації, соціальної зумовленості установлення кримінальної відповідальності. Серед таких праць, - наприклад, праці Д.О. Балобанової, О.О. Пащенко, П.Л. Фріса, інших вчених. Також, як видається, доцільно було б більш детально розглянути питання про установлення відповідальності за посягання на адвокатську діяльність у контексті міжнародно-правових актів, які містять гарантії адвокатської діяльності.

4. У роботі використано достатню джерельну базу, однак хотілося б, щоб дисертант проаналізував також у контексті досліджуваної проблематики праці таких науковців, які досліджували безпосередньо проблеми кримінально-правової охорони діяльності захисника, представника особи як Н.В. Вербицька, В.В. Власюк, Г.В. Логвинський, А.О. Мороз, Л.М. Палюх.

5. У змінах та доповненнях до Кримінального кодексу України, які сформулював автор (на с. 214 – 216 роботи), такі спеціальні потерпілі як «захисник», «представник особи» замінено на таких як «адвокат», «суб'єкт надання правничої допомоги». У зв'язку з цим виникає запитання: чи не буде у такій редакції відповідних норм об'єкт запропонованих складів кримінальних правопорушень виходити за межі родового об'єкта кримінальних

правопорушень проти правосуддя? Адже адвокат може здійснювати свою професійну діяльність і поза межами суспільних відносин щодо здійснення судочинства (наприклад, у разі, коли правнича допомога надається в межах адміністративно-правових відносин).

Разом із тим, варто відзначити, що дисертант має змогу пояснити чи додатково обґрунтувати зазначені вище положення на захисті; характер наведених міркувань щодо окремих положень дисертації не виключає можливості спростування аргументів опонента під час захисту.

Повнота викладу положень дослідження в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у дев'яти наукових працях, у тому числі в п'яти статтях у наукових фахових виданнях України, чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Відсутність конфлікту інтересів. Офіційний опонент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукового керівника.

Загальний висновок: На підставі викладеного вище вважаю, що подана дисертація Коротюка Михайла Геннадійовича на тему: «Кримінально-правова охорона адвокатської діяльності в Україні» є самостійною, завершеною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки кримінального права, а саме – на основі розгляду комплексу теоретичних і практичних проблем, що виникають у процесі реалізації кримінально-правової охорони адвокатської діяльності в Україні обґрунтовано пропозиції до кримінального законодавства, спрямовані на підвищення ефективності кримінально-правової охорони адвокатської діяльності в Україні.

Рецензована дисертаційна робота відповідає вимогам, передбаченим щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, які встановлені в п.п. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, її зміст відповідає заявленій науковій спеціальності, а її автор – Коротюк Михайло Геннадійович, - за підсумками захисту, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри кримінального права
і криминології Львівського національного
університету імені Івана Франка,
доктор юридичних наук, доцент

Л.М. Палюх